

*Письменський Є. О.,
кандидат юридичних наук, доцент,
начальник кафедри кримінального права
Луганського державного університету
внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*

ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД ПОКАРАННЯ ТА ЙОГО ВІДБУВАННЯ: ПРОБЛЕМИ СИСТЕМАТИЗАЦІЇ ТА ВДОСКОНАЛЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА

У статті розглядаються окремі термінологічні та змістовні вади чинного кримінального законодавства України в частині регламентації інституту звільнення від покарання та його відбування.

Ключові слова: *звільнення від покарання, звільнення від відбування частини покарання, заміна покарання більш м'яким, форми реалізації кримінальної відповідальності*

В статті рассматриваются отдельные терминологические и содержательные недостатки действующего уголовного законодательства Украины в части регламентации института освобождения от наказания и его отбывания.

Ключевые слова: *освобождение от наказания, освобождение от отбывания части наказания, замена наказания более мягким, формы реализации уголовной ответственности*

Аксіоматичним є положення про безпосередню залежність ефективності дії КК від точності та ясності законодавчих приписів. Наскільки юридичні формулювання логічно пов'язані та послідовні, конкретні і повні, чітко визначені та зрозумілі правозастосувачу, настільки правильним, однаковим і відповідним «духові» закону буде його застосування, що в кінцевому підсумку унеможливлуватиме зловживання правом. Як добре відомо, неточне слово в праві створює підґрунтя для різного розуміння веління закону та неоднакового його застосування, що підриває суспільні відносини та дискредитує законність. У мові закону важливо все до дрібниць і розділових знаків [1, с. 138].

Проблеми вдосконалення кримінального законодавства України в частині звільнення від покарання та його відбування аналізуються в юридичній літературі достатньою мірою. Окремі її аспекти досліджені у працях О.П. Гороха, О.О. Дудорова, І.В. Красницького, В.М. Куца, А.А. Музики, Ю.А. Пономаренка, М.І. Хавронюка та інших учених. Проте й на сьогодні не досягнуто однастайності щодо важливих в теоретичному і практичному аспектах питань. Зокрема йдеться про юридичну техніку, використану при побудові Розділу XII Загальної частини («Звільнення від покарання та його відбування») КК України, що характеризується безсистемністю у викладенні законодавчого матеріалу, наявністю термінологіч-

ної плутанини, системним використанням безлічі неоднозначних формулювань.

Метою цієї статті є висвітлення зазначених проблемних питань, з'ясування інших вад чинного кримінального законодавства в частині регламентації інституту звільнення від покарання та його відбування, формулювання пропозицій щодо їх усунення.

Почнемо з термінологічної недбалості, допущеної законодавцем у ч. 1 ст. 74 КК України, яка вже давно стала благодатним ґрунтом для наукової полеміки. У правників не викликає сумнівів, що відповідний розділ КК України має бути переглянутий і вдосконалений таким чином, щоб звороти «звільнення від покарання», «звільнення від відбування покарання» і «звільнення від подальшого відбування покарання» вживались у ньому в точній відповідності з їх змістом і могли тлумачитись більш-менш однозначно, а не так, як сьогодні [2, с. 721; 3, с. 91–92].

Недосконалість термінологічного апарату Розділу XII «Звільнення від покарання та його відбування» КК України добре обґрунтував І. В. Красницький. У своєму дослідженні він, зокрема, продемонстрував такі проблеми.

1. *Невідповідність назви розділу його змісту.* Проведений цим автором аналіз статей Розділу XII Загальної частини КК України дозволив йому зробити висновок про те, що в ньому передбачено принаймні п'ять самостійних кримінально-правових субінститутів. При цьому в назві відповідного розділу згадується щонайбільше два з них. Ураховуючи, що за правилами правотворчості назва розділу нормативного акту повинна відповідати його змісту, І. В. Красницький пропонує уточнити назву Розділу XII Загальної частини КК, сформулювавши її таким чином: «Звільнення від покарання, його відбування, подальшого відбування, заміна покарання більш м'яким та пом'якшення покарання». З цих саме причин доцільним вважається уточнення і ч. 1 ст. 74 КК України.

2. *Позначення одним терміном різних за своїм змістом та кримінально-правовим значенням інститутів.* Терміноло-

гічні звороти «звільнення від покарання», «звільнення від відбування покарання», «звільнення від подальшого відбування покарання», що використовуються в Розділі XII Загальної частини КК України, позначають різні за своєю суттю та правовими наслідками субінститути. В одних випадках законодавець вживає їх невдало, а в інших одним терміном позначається декілька відмінних за змістом понять. Наприклад, у ч. 1 ст. 74 КК України законодавець закріпив, що звільнення засудженого від покарання або подальшого його відбування може застосовуватись тільки судом у випадках, передбачених КК. Разом з тим у ч. 4 і 5 цієї ж статті вживається зворот «звільнення від покарання», у ст. ст. 75, 79 – словосполучення «звільнення від відбування покарання», у ст. 78 говориться про те, що особа «звільняється судом від призначеного покарання», про які в ч. 1 ст. 74 КК України не згадується [4, с. 172–173].

Підтримуючи висловлену думку І. В. Красницького про доцільність узгодження термінології, що вживається у статтях КК України про звільнення від покарання та його відбування, можу запропонувати альтернативний шлях вирішення порушених цим дослідником питань. На мій погляд, у перспективі в складі інституту звільнення від покарання та його відбування доцільно чітко сформувати чотири самостійні субінститути, з урахуванням змісту яких мають відбуватися зміни у відповідному розділі КК України. До цих субінститутів пропоную відносити такі:

1. *Звільнення від покарання*, за якого особа засуджується за вчинення злочину обвинувальним вироком суду, їй призначається конкретна міра покарання, яку вона умовно або безумовно не відбуває (не виконує)¹. У деяких випадках таке звільнення можна прирівняти до заходів кримінально-правового впливу, альтер-

¹ Потрібно мати на увазі, що в деяких випадках таке звільнення може стосуватися лише основного виду покарання із залишенням можливості для виконання додаткового покарання, зокрема як це передбачено для звільнення від покарання з випробуванням.

нативних покаранню (зокрема, звільнення від покарання з випробуванням згідно зі ст.ст. 75–78 КК України). Звільнення від покарання також відбувається у зв'язку з усуненням караності діяння (ч. 2 ст. 74 КК України – в разі, якщо відповідний закон набрав чинності до початку виконання обвинувального вироку), через хворобу (ч. 2 ст. 84 КК України).

2. Звільнення від відбування частини покарання, за якого особа починає відбувати або виконувати призначене покарання та звільняється від частини покарання, що залишилася. Йдеться, наприклад про умовно-дострокове звільнення (ст. 81 КК України), звільнення через психічну або іншу тяжку хворобу (ч.ч. 1 і 2 ст. 84 КК України), звільнення на підставі закону про амністію (ст. 86 КК України).

Варто погодитися з думкою О.І. Чучаєва та Г.П. Фірсової про те, що відповідні кримінально-правові норми вже не є заходами кримінально-правового впливу. Вони визначають умови, порядок і спосіб перетворення правового статусу особи в процесі реалізації кримінально-правового впливу в бік меншого обмеження (позбавлення) її прав. Їх можна назвати засобами посткримінальної диференціації державної діяльності або коригувальними засобами. Ці засоби відповідають усім вторинним ознакам кримінально-правового впливу, а саме передбачаються кримінальним законом, застосовуються судом, здійснюють істотне перетворення об'єкта правообмеження. Вони не є самостійними елементами механізму кримінально-правового впливу, виконуючи функцію юридичних підстав зміни примусу на стадії його реалізації [5, с. 311]. Зауважу, що свого часу С.Й. Зельдов небезпідставно включав зазначені заходи до прогресивної системи реалізації кримінальної відповідальності, відносячи їх до окремої форми такої системи [6, с. 38–40].

3. Заміна покарання, за якої особа звільняється від покарання, призначеного при її засудженні, та їй призначається новий вид покарання. Це, наприклад, заміна невідбутої частини покарання

більш м'яким (ст. 82 КК України), заміна покарання вагітним жінкам і жінкам, які мають дітей віком до трьох років (ч. 4 ст. 83 КК України). Заміна покарання більш м'яким як обов'язковий елемент передбачає звільнення від відбування частини покарання, адже в такому випадку особа звільняється від первісно призначеного покарання та їй призначається новий менш суворий вид покарання.

Щодо пом'якшення покарання (ч. 3 ст. 74 КК України), то його пропоную вважати окремим випадком звільнення особи від відбування частини покарання або заміни покарання, а тому виокремлення в межах самостійного субінституту воно не потребує.

З висловленою думкою не погоджуються В.М. Куц та Р.І. Брящей, котрі переконують у тому, що заміна покарання та його пом'якшення є самостійним щодо звільнення від покарання чи звільнення від відбування призначеного покарання кримінально-правовим явищем, пропонуючи його іменувати корегуванням призначеного покарання. За твердженням науковців, ні до звільнення від покарання, ні до звільнення від його відбування воно не належить, оскільки при заміні покарання більш м'яким та при його пом'якшенні особа не звільняється ні від покарання, ні від його відбування [7, с. 60, 66].

Безперечно, при заміні покарання більш м'яким та його пом'якшенні відбувається корегування призначеного покарання. Але звільнення від відбування покарання є неодмінним елементом такого корегування, оскільки при заміні або пом'якшенні покарання особа так чи інакше звільняється від того покарання, яке їй призначив суд при ухваленні вироку, після чого їй призначається нове більш м'яке покарання.

4. Відстрочка виконання покарання, яка, за твердженням фахівців, передбачає відкладення виконання певного заходу впливу на певний строк у зв'язку з неможливістю або недоцільністю негайної реалізації – тимчасове звільнення від відбування покарання [8, с. 336]. На сьогодні

кримінальне законодавство не знає такого субінституту. Законодавець відмовився від нього з ухваленням у 2001 р. чинного КК, не виправдано замаскувавши його під окремі види звільнення від покарання та відбування його частини. Видається доцільною необхідність установа норм про відстрочку виконання покарання.

Названі субінститути становлять собою єдину систему, об'єднану загальною ідеєю покращення становища осіб, які зазнали державного примусу. Вони застосовуються на різних стадіях реалізації кримінальної відповідальності – при постановленні обвинувального вироку і засудженні особи та під час виконання цього вироку, передбачаючи практично всі можливі способи пом'якшення становища засудженого через зміни в його поведінці і стані здоров'я або інші обставини, які мають юридичне значення.

Відповідно до запропонованого підходу матимемо дві форми реалізації кримінальної відповідальності: **1) ліберальну** або привілейовану (засудження + покарання + умовне / безумовне звільнення від нього або відстрочка виконання покарання) та **2) репресивну** (засудження + покарання + відбування покарання + судимість). Ліберальна форма може додатково диференціюватися залежно від умовності або безумовності звільнення особи від покарання, оскільки при умовному звільненні також може виникати судимість. Репресивна форма, своєю чергою, так само може бути представлена двома напрямками в її реалізації: перша передбачає застосування до особи звільнення від частини призначеного судом покарання, заміну покарання більш м'яким або відстрочку виконання покарання, а друга – повне відбуття покарання без застосування будь-яких кримінально-правових привілеїв.

У юридичній літературі питання про реалізацію кримінальної відповідальності та її форми завжди розв'язувалися по-різному, неоднозначно. Наявні позиції фахівців [9, с. 14; 10, с. 192; 11, с. 338–339; 12, с. 160–161; 13, с. 431; 14, с. 30; 15, с. 144;

16, с. 7] щодо розуміння суті реалізації кримінальної відповідальності так чи інакше є прийнятними, оскільки мають під собою певне законодавче підґрунтя, а саме базуються на формально дозволеній законом можливості реалізації кримінальної відповідальності за умови наявності лише одного елементу кримінальної відповідальності – осуду (засудження), доцільність чого потребує окремої дискусії.

Отже, звільнення від покарання, яке деякі правники виокремлюють як самостійну форму реалізації кримінальної відповідальності, передбачає непризначення винному покарання. До такого звільнення, зокрема, відносять: звільнення від покарання у зв'язку із втратою особою суспільної небезпечності; 2) звільнення від покарання через закінчення строків давності тощо. Як зауважує І.В. Красницький, логічно, що у випадку, коли покарання відповідно до закону не може бути застосоване, то воно не може бути і призначене [17, с. 200–201]¹. Аналогічний підхід обстоюють Ю.В. Баулін [19, с. 671] і М.І. Панов [20, с. 47].

Про звільнення від покарання як відмову від його визначення в обвинувальному вироку суду, винесеному конкретній особі, пишуть Р.І. Брящей і В.М. Куц. Учені підкреслюють, що таке звільнення має місце там, де суд, постановивши обвинувальний вирок, разом з тим у самому вироку зазначає, що покарання особі не призначається, тобто суд постановляє обвинувальний вирок без покарання (як приклад, ч. 4 ст. 74 КК України) [21, с. 93; 22, с. 303] або, за словами Р.І. Брящей, засуджує без покарання [23, с. 300]. Пізніше В.М. Куц (уже з іншим співавтором) розвинув висловлену думку, зазначивши, що винесення обвинувального вироку без призначення покарання не охоплюється ні звільненням від покарання, ні, що одне й те ж, звільненням від

¹ Щоправда, дещо раніше цей науковець писав по-іншому. Він вважав осуд і призначене покарання обов'язковими елементами кримінальної відповідальності, а застосування ч. 4 ст. 74 КК України називав однією з форм реалізації кримінальної відповідальності, за якої відбувається засудження з призначенням покарання і звільненням від нього [18, с. 224].

його відбування. Найточніше, на переконання вчених, відображає суть так званого звільнення від покарання поняття відмови від визначення покарання в обвинувальному вироку суду. За своєю правовою природою відмова від покарання є формою кримінальної відповідальності, яка знаходить свій вияв, зокрема, у нормах, передбачених ч.ч. 4 і 5 ст. 74 та ч. 2 ст. 84 КК України [24, с. 208]¹.

Однак на протигагу висловленої існує й інша точка зору, що за вчинення злочину завжди призначається конкретна міра покарання. Наприклад, як категорично стверджує О.В. Євдокімова, «звільнення від покарання або його відбування може мати місце лише після того, як покарання було призначено» [25, с. 111].

Такий висновок, зокрема, впливав з ч. 3 ст. 327 КПК України 1960 р., у якій говорилося таке: якщо підсудний визнається винним у вчиненні злочину, суд постановляє обвинувальний вирок і призначає підсудному покарання, передбачене кримінальним законом. Звільнення від покарання без призначення його взагалі як самостійний різновид звільнення від покарання кримінально-процесуальним законодавством України не передбачалося [26, с. 186]².

З цього приводу деякі науковці зауважували, що положення кримінального процесуального законодавства як документа, норми якого стосовно кримінального закону носять допоміжний (обслуговуючий) характер, мають бути узгоджені з приписами КК України в частині уможливлення постановлення обвинувального

¹ Не можу погодитись з віднесенням ч. 2 ст. 84 КК України до відмови суду від призначення покарання, оскільки ч. 4 ст. 84 КК України передбачає після одужання хворої особи її направлення для відбування покарання. Виникає питання, для відбування якого покарання може бути направлена особа, якщо його не зазначено у вирокі?

² Аналіз судової практики підтверджував цінність такого застереження. Так, 24 березня 2008 р. рішенням Світловодського міськрайонного суду Кіровоградської області особу засуджено за вчинення злочину, передбаченого ч. 1 ст. 172 КК України. Вироком суду їй було призначено покарання у виді штрафу в розмірі 30 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з одночасним звільненням від зазначеного покарання за ч. 4 ст. 74 КК України [27].

вироку суду без призначення покарання. Адже КК України 2001 р. номінально відомі зазначені випадки осуду, не поєднаного із призначенням засудженому покарання (згідно з ч. 3 ст. 88 КК України особи, засуджені за вироком суду без призначення покарання, визнаються такими, що не мають судимості) [2, с. 719].

На сьогодні КПК України 2012 р. вирішує висвітлюване питання неоднозначно. Так, з одного боку можна стверджувати, що кримінальний процесуальний закон залишився на попередніх позиціях, вимагаючи від суду в ч. 4 ст. 374 в разі визнання особи винуватою в резолютивній частині вироку зазначати покарання, призначене по кожному з обвинувачень, що визнані судом доведеними, та остаточну міру покарання, обрану судом. Якщо ж обвинувачений визнається винним, але звільняється від відбування покарання, суд також має зазначити про це в резолютивній частині вироку. З іншого боку, ч. 1 ст. 377 КПК України 2012 р. містить припис, відповідно до якого суд звільняє обвинуваченого з-під варті в залі судового засідання серед іншого в разі ухвалення обвинувального вироку без призначення покарання. Імовірно, – пише О.П. Горюх, – у цьому випадку законодавець має на увазі звільнення від покарання у зв'язку із втратою особою суспільної небезпеки (ч. 4 ст. 74 КК). Адже саме ця форма реалізації кримінальної відповідальності у кримінально-правовій доктрині асоціюється із засудженням особи без призначення покарання [28, с. 44].

Так чи інакше, але КПК України 2012 р., справді, має допоміжний характер щодо норм матеріального кримінального права й при буквальному розумінні зазначених положень кримінального закону може бути зроблений висновок про необов'язкове призначення покарання при застосуванні будь-якого виду звільнення від нього. Судовій практиці відомі й такі випадки, незважаючи на твердження окремих юристів про те, що на винесення обвинувального вироку без покарання суди ще й досі не рішаються,

імовірно перебуваючи під враженням КПК України 1960 р., який фактично не допускав таких вироків [22, с. 304]¹.

Існуючі підходи є суперечливими, а тому повністю погоджуюсь з думкою про необхідність узгодження приписів КК та КПК України в частині визначення порядку винесення обвинувального вироку суду без призначення покарання [24, с. 207]. Однак вважаю, що такі зміни мають бути побудовані на основі підходу про неможливість звільнення від покарання, що не призначене. Для того, щоб звільнити винного у вчиненні злочину від покарання, його треба спочатку признати: за відсутності покарання звільняти особу немає від чого. Щодо відмови від покарання або засудження без покарання, то введення в обіг цих понять видається не доцільним. Засудження і покарання є парними категоріями. Без покарання, хай навіть формального, втрачається попереджувальне значення здійсненого засудження за вчинений злочин. Відповідно, якщо суд відмовляється від призначення покарання, він має відмовлятися і від засудження, що означатиме звільнення особи від кримінальної відповідальності.

З урахуванням сказаного пропоную:

1. Внести зміни до КПК України 2012 р., виклавши в новій редакції такі його положення: 1) ч. 2 ст. 373: *«Якщо обвинувачений визнається винуватим у вчиненні кримінального правопорушення, суд ухвалює обвинувальний вирок і призначає покарання, звільняє від покарання у випадках, передбачених законом України про кримінальну відповідальність, або застосовує інші заходи, передбачені законом України про кримінальну відповідальність»*; 2) ч. 1 ст. 377: *«Якщо обвинувачений тримається під вартою, суд звільняє його з-під варту*

в залі судового засідання у разі виправдання; звільнення від покарання; засудження до покарання, не пов'язаного з позбавленням волі».

2. Внести зміни до ч. 3 ст. 88 КК України, сформулювавши її таким чином: *«Особи, звільнені від покарання (крім випадків, передбачених ст. 89 цього Кодексу) чи такі, що відбули покарання за діяння, злочинність і караність якого усунута законом, визнаються такими, що не мають судимості»*.

Підсумовуючи викладене, слід зауважити, що у випадку реалізації зазначених вище пропозицій виникає необхідність в уточненні назви Розділу XII Загальної частини КК України, сформулювати яку пропоную таким чином: *«Звільнення від покарання та відбування його частини. Відстрочка виконання покарання»*. Ця назва повністю відповідатиме змісту розглядуваного розділу². Крім того, у тексті його статей використовуватимуться чіткі, зрозумілі та уніфіковані термінологічні звороти: «звільнення від покарання» (зокрема, у ч. 4 ст. 74, ч. 5 ст. 74, ст.ст. 75–79, ст. 80, ч. 2 ст. 84, ч. 3 ст. 84 КК України), «звільнення від відбування частини покарання» (наприклад, у ч. 3 ст. 74, ст. 81, ст. 83, ч.ч. 1 і 2 ст. 84, ст. 86, ст. 87 КК України), «заміна покарання більш м'яким» (зокрема, у ст. 82, ч. 4 ст. 83, ст. 85 КК України) та «відстрочка виконання покарання».

² З приводу назви Розділу XII Загальної частини КК України фахівці висловлюють і інші думки. Наприклад, О.П. Горох наполягає на тому, що будь-який із видів звільнення від покарання, які передбачені ст.ст. 74–87 КК України є, по суті, нічим іншим, як звільненням від покарання, призначеного судом в обвинувальному вирокі. У зв'язку з цим учений пропонує таку назву зазначеного розділу: «Звільнення від покарання» [30, с. 264]. Висловлена позиція заснована на так званому широкому розумінні інституту звільнення від покарання, за якого саме звільнення від покарання є родовим поняттям, а звільнення від відбування покарання – повністю або частково його різновидами [31, с. 15]. Вважаю, що пропонований широкий підхід до розуміння поняття «звільнення від покарання» є цілком прийнятним у теорії кримінального права, однак його використання в законодавчій площині навряд чи доцільне через менш точне відображення змісту відповідної групи кримінально-правових норм.

¹ Наприклад, вирокі Краснокутського районного суду Харківської області особа була засуджена за вчинення злочину, передбаченого ч. 1 ст. 164 КК України. У резолютивній частині вироку зазначається: *визнати особу винною у вчиненні злочину, передбаченого ч. 1 ст. 164 КК України, та на підставі ч. 4 ст. 74 КК України звільнити її від покарання. Як бачимо, покарання судом призначено не було [29]*.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Панько К. К.* Методология и теория законодательной техники уголовного права России: монография / К. К. Панько; Воронеж. гос. ун-т. – Воронеж: Изд-во Воронеж. гос. ун-та, 2004. – 272 с.
2. Кримінальне право. Загальна частина: підручник / за ред. А. С. Беніцького, В. С. Гуславського, О. О. Дудорова, Б. Г. Розовського. – К.: Істина, 2011. – 1112 с.
3. *Брящей Р. І.* Про необхідність вдосконалення кримінально-правового інституту звільнення від покарання / Р. І. Брящей // Теоретичні та прикладні проблеми кримінального права України: матеріали міжнар. наук. – практ. конф., м. Луганськ, 20–21 травня 2011 р. / редкол.: Г. Є. Болдарь, А. О. Данилевський, О. О. Дудоров та ін.; МВС України, Луган. держ. ун-т внутр. справ ім. Е. О. Дідоренка. – Луганськ: РВВ ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка, 2011. – С. 90–92.
4. *Красницький І. В.* Поняття, підстави та форми кримінальної відповідальності за кримінальним правом Франції та України: порівняльний аналіз: дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.08 / І. В. Красницький. – Львів, 2005. – 220 с.
5. *Чучаев А. И.* Уголовно-правовое воздействие: понятие, объект, механизм, классификация: монография. / А. И. Чучаев, А. П. Фирсова. – М.: Проспект, 2010. – 320 с.
6. *Зельдов С. Й.* Актуальные проблемы совершенствования форм реализации уголовной ответственности: учебное пособие / С. Й. Зельдов. – Орджоникидзе: Изд-во Сев. – Осет. гос. ун-та, 1990. – 96 с.
7. *Куц В.* Кримінально-правова природа та види корегування призначеного покарання / В. Куц, Р. Брящей // Вісник прокуратури. – 2012. – № 12. – С. 59–66.
8. *Чучаев А. И.* Уголовно-правовое воздействие: сущность и общая характеристика / А. И. Чучаев // Российский ежегодник уголовного права. – 2012. – № 6 / под ред. д-ра юрид. наук, проф. А. И. Бойцова. – СПб.: ООО «Университетский издательский консорциум «Юридическая книга», 2013. – С. 311–345.
9. *Чугуников І. І.* Правовідносини та форми їх реалізації у кримінальному праві України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.08 / І. І. Чугуников. – Одеса, 2001. – 16 с.
10. *Льїна О. В.* Проблеми впливу обтяжуючих обставин на кримінальну відповідальність / О. В. Льїна // Теоретичні та прикладні проблеми кримінального права України: матеріали міжнар. наук. – практ. конф., м. Луганськ, 20–21 травня 2011 р. / редкол.: Г. Є. Болдарь, А. О. Данилевський, О. О. Дудоров та ін.; МВС України, Луган. держ. ун-т внутр. справ ім. Е. О. Дідоренка. – Луганськ: РВВ ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка, 2011. – С. 191–195.
11. *Бурдін В. М.* Окремі проблеми застосування амністії в Україні / В. М. Бурдін // Вісник Львівського університету. Серія юридична. – 2011. – Вип. 54. – С. 335–341.
12. *Дудоров О. О.* Про поняття кримінальної відповідальності / О. О. Дудоров // Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка. – 2007. – № 4. – С. 148–161.
13. *Хавронюк М. І.* Закон про кримінальну відповідальність: у чому сенс? / М. І. Хавронюк, А. М. Хавронюк // Кримінальний кодекс України: 10 років очікувань: тези доповідей та повідомлень учасників Міжнародного симпозиуму, 23–24 вересня 2011 року. – Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2011. – С. 429–435.
14. *Меркулова В. О.* Удосконалення системи кримінально-правового реагування держави на злочини: тенденції реформування / В. О. Меркулова, Д. С. Смоков // Південноукраїнський правничий часопис. – 2006. – № 2. – С. 27–31.
15. *Вознюк А.* Кримінально-правовий нарис проблемних питань частини 3 статті 2 Кримінального кодексу України / А. Вознюк // Кримінальне право. – 2010. – № 8. – С. 144–147.
16. *Сердюк П. П.* Теорія кримінальної відповідальності в сучасному кримінальному праві: порівняльно-правове дослідження: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра юрид. наук: спец. 12.00.08 / П. П. Сердюк. – Запоріжжя, 2013. – 40 с.
17. *Красницький І. В.* Про звільнення від покарання за чинним КК України та його відмежування від суміжних кримінально-правових інститутів / І. В. Красницький // Кримінальний кодекс України 2001 р.: проблеми застосування і перспективи удосконалення: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, 7–8 квітня 2006 р. У 2-х ч. – Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2006. – Ч. 1. – С. 200–204.
18. *Красницький І. В.* Поняття та форми кримінальної відповідальності за чинним Кримінальним кодексом України / І. В. Красницький // Вісник Хмельницького інституту регіонального управління та права. – 2003. – № 3–4. – С. 219–225.
19. *Баулін Ю. В.* Кримінальна відповідальність: сутність, зміст та правова форма. В кн.: Вибрані праці / Ю. В. Баулін. – Х.: Право, 2013. – С. 669–672.
20. *Панов М.* Кримінальна відповідальність та її підстава / М. Панов // Вісник Національної академії прокуратури України. – 2010. – № 4. – С. 45–52.
21. *Брящей Р. І.* Кримінально-правова природа звільнення від покарання та юридичний склад його здійснення / Р. І. Брящей, В. М. Куц // Протидія злочинності: теорія і практика: матеріали III міжвуз. наук.-практ. конф. студентів, курсантів та молодих учених, Київ – Луганськ, 21 жовтн. 2011 р. – К. – Луганськ: РВВ ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка, 2012. – С. 91–95.

22. *Бряцей П. І.* Кримінально-правова природа звільнення від покарання та юридичний склад його застосування / Р. І. Бряцей // Порівняльно-аналітичне право. – 2013. – № 3–1. – С. 303–305.
23. *Бряцей П. І.* Не звільнення від покарання, а засудження без нього / Р. І. Бряцей // Протидія злочинності: теорія та практика: матеріали V Міжвузівської науково-практичної конференції студентів, курсантів, аспірантів та молодих учених (Київ, 18 жовтня 2013 року). – К.: Національна академія прокуратури України, 2013. – С. 297–300.
24. *Куц В. М.* Примирення учасників кримінально-правового конфлікту (кримінально-правовий аспект): монографія / В. М. Куц, А. М. Яценко. – Х.: Юрайт, 2013. – 328 с.
25. *Євдокімова О. В.* Призначення більш м'якого покарання, ніж передбачено законом: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 / Євдокімова Олена Володимирівна. – Х., 2007. – 235 с.
26. Кримінальний кодекс України: науково-практичний коментар / відп. ред. С. С. Яценко. – 4-е вид., переробл. и доповн. – К.: А.С.К., 2005. – 848 с.
27. Архів Світловодського міськрайонного суду Кіровоградської області. Справа № 1–91/08 за 2008 рік
28. *Горох О. П.* Звільнення від покарання та його відбування: комплексний аналіз норм кримінального та кримінального процесуального кодексів України / О. П. Горох // Кримінальний процесуальний кодекс України 2012 р.: кримінально-правові та процесуальні аспекти: тези доповідей та повідомлень учасників Міжнародної науково-практичної конференції (19–20 вересня 2013 р.). – Львів: ЛьВДУВС, 2013. – С. 44–47.
29. Архів Краснокутського районного суду Харківської області. Справа № 1–18/08 за 2008 рік.
30. *Горох О. П.* Про формування засад кримінально-правової політики у сфері звільнення від покарання / О. П. Горох // Основні напрями розвитку кримінального права та шляхи вдосконалення законодавства України про кримінальну відповідальність: матеріали міжнар. наук. – практ. конф., 11–12 жовт. 2012 р. / редкол.: В. Я. Тацій (голов. ред.), В. І. Борисов (заст. голов. ред.) та ін. – Х.: Право, 2012. – С. 263–266.
31. *Терентьева В. А.* Соотношение понятий «освобождение от уголовного наказания» и «освобождение от отбывания наказания» / В. А. Терентьева // Правовые проблемы укрепления российской государственности: сб. статей. – Ч. 54 / под ред. С. А. Елисеєва, Л. М. Прокументова, В. А. Уткина, О. И. Андреевой, М. К. Свиридова, Н. С. Дергача – Томск: Изд-во Том. ун-та, 2012. – С. 14–15.

Pismenskiy E. Release From Punishment and its Serving: Issues of Legislation Systematization and Improvement

Some terminological and substantial flaws of modern criminal law of Ukraine in the area of regulating the institute of release from punishment and its serving are reviewed in the article.

Among others inconsistency between the name of the relevant Chapter of the Criminal Code of Ukraine and its contents is pointed out; indication by one term of different institutes by their substance and criminal law meaning.

Within the institute of release from punishment and its serving it is proposed to clearly create four independent sub institutes (release from punishment; release from serving a part of punishment; substitution of punishment; postponement of executing punishment) considering the contents of which changes in the relevant Chapter of the Criminal Code of Ukraine have to take place.

According to the proposed approach it is proposed to separate out two forms of criminal liability realization: 1) liberal or privileged (conviction + punishment + circumstantial/non circumstantial release from it or postponement of executing punishment) and 2) repressive (conviction + punishment + serving punishment + criminal record).

Necessity of coordinating provisions of the Criminal Code and the Criminal Procedure Code of Ukraine in the part of determining the order of passing guilty verdict without prescribing punishment is established. Such changes have to be built based on the approach about impossibility of release from punishment that is not prescribed.

Changes to criminal and criminal procedure laws aimed at improving their provisions are developed and proposed.

Keywords: *release from punishment, release from serving a part of punishment, commutation of punishment, forms of realization of criminal liability.*

Стаття надійшла до редакції журналу 22.09.2014 р.